

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.Драгоманова**

ПАН НА

УДК 378/016:[7.071.2+784](477)(510)

**МЕТОДИКА РОБОТИ НАД ВИКОНАВСЬКОЮ ІНТЕРПРЕТАЦІЄЮ
МУЗИЧНИХ ТВОРІВ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ
ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ УКРАЇНИ ТА КИТАЮ**

13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання»

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Щолокова Ольга Пилипівна,
Національний педагогічний університет імені
М.П.Драгоманова, завідувач кафедри фортепіанного
виконавства і художньої культури.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Танько Тетяна Петрівна,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди, декан факультету мистецтва та
дошкільної освіти, завідувач кафедри музично-
теоретичної та художньої культури;

кандидат педагогічних наук, доцент
Василевська-Скупа Людмила Павлівна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
доцент кафедри хорового мистецтва та методики
музичного виховання.

Захист відбудеться «20» червня 2013 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «19» травня 2013 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В.Козир

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Стратегія розвитку сучасної педагогіки мистецтва спрямована на ствердження особистості майбутнього вчителя шляхом повної реалізації його потенціальних творчих можливостей. До першочергових завдань, які стоять перед музично-педагогічними закладами різних країн світу, зокрема України і Китаю, відноситься впровадження нових навчальних технологій, зорієнтованих на формування творчого потенціалу особистості, інтеграцію професійних умінь і навичок.

Формування творчих якостей педагогів-музикантів найефективніше здійснюється в умовах виконавської діяльності, в якій відбувається духовне проникнення у дивовижний світ художніх образів, їх переживання й нове відтворення. Успішність такого складного, багатофункціонального творчого процесу залежить від стійкої мотивації особистості до художнього самовираження й самореалізації і підкріплюються високим рівнем виконавської майстерності. На цей факт звертають увагу фахівці в галузі музичної педагогіки, такі як Е. Абдулін, М. Давидов, А. Козир, А. Малінковська, Г. Падалка, О. Щолокова, Чжоу Сяоянь, Шень Сян, Юй Ісюань та ін.

У цьому контексті актуалізується роль інтерпретації, яка забезпечує цілісне розуміння музичного твору та його творче відтворення. Проблема виконавської інтерпретації знайшла досить глибоке висвітлення у науковій літературі. Узагальнення й конкретизація існуючих поглядів у сфері мистецтвознавства (Ю. Вахраньов, Н. Корихалова, О. Котляревська, Лі Дзюнь, Лу Цзя, О. Маркова, В. Москаленко, М. Чернявська, Чжао Сяошень, Шен Юєн), у музично-педагогічній науці (Є. Куришев, В. Крицький, О. Ляшенко, М. Петренко), у дослідженнях проблем вокальної підготовки (В. Антонюк, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, В. Ємельянов, О. Менабені, Ма Ге Шунь, Сюй Дін Чжун, Цяо Лі, Ю. Юцевич, Ян Хун Нянь) показує, що виконавська інтерпретація у вокальному навчанні завжди була предметом особливої уваги педагогів-музикантів. У своєму розвитку вона знаходилась у прямій залежності від розвитку музичного мистецтва за його стильовими змінами та новими підходами до вокального виконавства. Науковці звертають увагу на важливість зміщення акценту з техніки виконання на художньо-образну сферу, на символічність у відтворенні художніх образів. Разом з тим вони розглядають виконавську інтерпретацію як основу успішної музично-педагогічної діяльності, важливий елемент фахової компетентності педагога-музиканта.

Однак, попри значущість кола розглянутих питань проблема виконавської інтерпретації музичних творів у процесі вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів поки що не дістала належного наукового висвітлення. Недостатня теоретична і методична розробка даної проблеми

негативно впливає на якість підготовки фахівців у галузі музичної освіти, що породжує суперечності між зростаючими вимогами до фахової підготовленості педагогів-музикантів і усталеною практикою вокального навчання; високим попитом до творчої особистості викладача вокалу і відсутністю в системі підготовки вчителів музики відповідного методичного забезпечення; необхідністю досягнення вокальної компетентності педагога-музиканта і рівнем його практичної готовності інтерпретувати вокальні твори у процесі педагогічної діяльності.

Актуальність, теоретична і практична значущість проблеми, її недостатнє висвітлення у науково-методичній літературі, необхідність подолання визначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: *«Методика роботи над виконавською інтерпретацією у процесі вокальної підготовки педагогів-музикантів України та Китаю».*

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до плану науково-дослідної роботи кафедри музичного мистецтва та хореографії Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» і складає частину наукового напрямку «Методологічні та методичні основи модернізації фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін».

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 4 від 25 листопада 2010 р.).

Мета дослідження полягає у розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики роботи над виконавською інтерпретацією, яка сприятиме оптимізації вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Відповідно до мети визначено **завдання** дослідження:

- з'ясувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії й практиці;
- визначити сутність, зміст та структуру виконавської інтерпретації музичних творів;
- розробити критерії, показники і рівні готовності студентів педагогічних університетів до виконавської інтерпретації музичних творів у процесі вокальної підготовки;
- обґрунтувати принципи, педагогічні умови та методи роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів у процесі вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів;
- розробити та експериментально перевірити поетапну методику формування готовності майбутніх педагогів-музикантів до виконавської інтерпретації вокальних творів.

Предмет дослідження – методичне забезпечення роботи майбутніх педагогів-музикантів над виконавською інтерпретацією вокальних творів.

Об'єкт дослідження – процес вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Теоретико-методологічну базу дослідження становлять філософські ідеї герменевтичного підходу щодо усвідомлення, пояснення і тлумачення художніх текстів, змістової сутності мистецтва (Ф.Шлейєрмахер, В.Дільтей, Г.Гадамер, М.Хайдеггер), положення компетентнісного підходу щодо фахової підготовки майбутнього вчителя (Н.Бібік, Е.Зеєр, А.Хуторський, В.Ягупов, Мен-Цзи, Сюнь Цзи, Ши Цзюнь-бо та ін.); наукові праці з теорії та методики музичної освіти (О.Олексюк, В.Орлов, Т.Танько, Г.Падалка, Г.Побережна, О.Рудницька, Г.Шевченко, О.Щолокова, Ван Сі, У Іфан, Чжі Цзінь Чжоу, Хуан Чженцзе, Ян Суйжун); науково-методичні розробки основ вокального навчання (В.Антонюк, Л.Василевська-Скупа, Л.Дмитрієв, Т.Жигінас, А.Менабені, В.Морозов, О.Стахевич, Є.Проворова, Ю.Юцевич, Бай Юнь-шен, Бран Мен, Лю Лан, Ван Бін, Цзінь Нань та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс теоретичних та емпіричних методів:

- *теоретичні:* аналіз і синтез, абстрагування і конкретизація, індукція і дедукція, порівняння, узагальнення та класифікація наукової інформації з філософської, культурологічної, музикознавчої, педагогічної навчально-методичної літератури з метою створення теоретичної бази дослідження, розкриття сутності виконавської інтерпретації, обґрунтування методичної концепції дослідження;

- *емпіричні:* педагогічне спостереження, опитування, анкетування, тестування, бесіди, творчі завдання, педагогічний експеримент (пошуковий, діагностувальний, формувальний), якісний та кількісний аналіз результатів дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що *вперше* розроблено і апробовано методику роботи над виконавською інтерпретацією у процесі вокального навчання майбутніх учителів музики, що ґрунтується на герменевтичному та компетентнісному підходах; визначено критерії та показники сформованості готовності студентів до виконавської інтерпретації вокальних творів, розроблено методи її діагностування.

Конкретизовано поняття «виконавська інтерпретація вокальних творів», визначено структуру виконавської інтерпретації та виявлено її специфіку у процесі вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Удосконалено методичне забезпечення процесу вокальної підготовки майбутніх учителів музики шляхом активізації когнітивних процесів у вокально-виконавській діяльності студентів педагогічних університетів.

Подальшого розвитку набули теоретичні та методичні засади фахової підготовки майбутніх учителів музики, концептуальні підходи щодо удосконалення виконавської підготовки студентів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження визначається можливістю використання його матеріалів та висновків у навчальному процесі музично-педагогічних факультетів, у розробці навчальних та методичних посібників, методичних рекомендацій щодо удосконалення фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів. Теоретичні результати та висновки дослідження можуть бути використаними для оновлення курсів вокальної підготовки студентів, внесення коректив до навчальних планів і програм з підготовки учителів музики.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методичні положення дисертації пройшли апробацію на *міжнародних наукових конференціях*: II Міжнародна наукова конференція «Теоретичні та методичні засади розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції» (м. Суми, 2010 р.); IV Міжнародна науково-практична конференція «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (м.Київ, 2011 р.); V Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених «Зажги свою звезду» (м.Таганрог, 2012 р.); *всеукраїнських конференціях*: «Тенденції сучасного культурного розвитку народів світу та проблеми художньо-естетичного виховання молоді» (м. Одеса, 2010 р.); «Художньо-естетичне виховання молоді в умовах сучасних інформаційних процесів і технологій» (м.Одеса, 2011р.); «Особистісні виміри художньо-естетичного виховання і навчання» (м. Одеса, 2012 р.); на щорічних звітних наукових конференціях аспірантів і науковців інституту мистецтв Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (2010 – 2012 рр.).

Основні положення та результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес факультету музичної освіти Інституту мистецтв Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського (довідка № 3136 від 03.12.2012 р.), музично-педагогічного факультету Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (довідка № 66/в від 25.12.2012 р.), музично-педагогічного факультету Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57-22/2120 від 27.09. 2012 р.), Інституту мистецтв Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 1/103 від 14.01.2013 р.), Чжан Чжоуського педагогічного інституту (довідка № 10 від 17.04.2011 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження висвітлено у 9 одноосібних публікаціях, 5 з яких у провідних фахових виданнях з педагогіки.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (247 найменувань, з них 25 – іноземними мовами). Загальний обсяг роботи складає 218 сторінок, з них 169 сторінок основного тексту. Робота містить 10 таблиць, 14 рисунків, що разом з додатками становить 29 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання, методологічні та теоретичні основи дослідження, охарактеризовано методи науково-педагогічного пошуку, розкрито наукову новизну та практичну значущість дослідження, висвітлено напрями впровадження і апробації одержаних результатів експериментальної роботи.

У *першому розділі – «Теоретичні основи дослідження проблеми виконавської інтерпретації музичних творів»* - подано огляд наукових джерел з проблеми виконавської інтерпретації (Є.Гуренко, І.Гринчук, Л.Казанцева, В.Крицький, Л.Мазель, В.Москаленко, О.Рудницька, Г.Саїк, С.Фейнберг, Ю.Чекан, О.Щолокова, Цао Лі, Хе Гон, Чжон Цен та ін.), визначено теоретичні та методологічні засади роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів у процесі вокальної підготовки майбутнього вчителя музики.

З позиції методології системного, герменевтичного, діяльнісного, особистісного, культурологічного і компетентнісного підходів було визначено головні характеристики інтерпретації музичних творів а саме: глибоке розуміння інтерпретатором авторського задуму, світоглядних позицій композитора; усвідомлення художньо-стильових особливостей написання музичного твору, культурно-історичних традицій та художнього напрямку, до якого належав автор; розуміння виконавських засобів відтворення музичного образу в реальному звучанні та досконале володіння виконавською технікою; індивідуально-особистісне переживання художнього образу виконуваного твору та власна художня концепція його звукового втілення. Це дозволило трактувати поняття *«виконавська інтерпретація»* у фаховій підготовці майбутніх педагогів-музикантів як *багатогранний цілісний процес вивчення та відтворення у реальному звучанні художнього змісту музичного твору, що передбачає глибоке осмислення авторського задуму музичного образу, особистісне ставлення до нього, втілення змістової сутності у музичному виконанні.*

Педагогічний аналіз специфіки вокального навчання студентів педагогічних університетів, а також літератури з вокальної педагогіки (В.Антонюк, Л.Василенко, Л.Гребенюк, Л.Дмитрієв, Д.Люш, А.Менабені, Г.Панюк, Ван Лей, Ван Шаньху, Цзінь Нань та ін.) дозволив визначити вокальну підготовку майбутніх учителів музики важливим напрямком розробки методики роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів у процесі фахової підготовки педагогів-музикантів України і Китаю.

На основі теоретичного аналізу особливостей вокального навчання студентів було визначено *структуру* виконавської інтерпретації у процесі вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, що охоплює мотиваційний, інформаційний, технологічний і творчий компоненти.

Мотиваційний компонент включає установки, бажання і прагнення особистості вивчати вокальне мистецтво, інтерес до вокально-виконавської діяльності.

Інформаційний компонент передбачає наявність широкого спектру знань з історії вокального мистецтва, методики постановки голосу, інформованість студентів у галузі музичного мистецтва.

Технологічний компонент включає володіння вокально-виконавськими уміннями та навичками (механізмами голосоутворення: акустичними (висота звуку, сила звуку, чистота інтонації, висока співацька форманта, вібрато, імпеданс тощо); фізіологічними (співацьке дихання, атака та опора звуку, нервово-м'язовий комплекс вокальної моторики тощо); орфоепічними (чіткість дикції, прикритість та округлість звуку, система навичок з вокальної орфоєпії, чітка дикція, артикуляція тощо); психологічними (усвідомлене керування процесом власного голосоутворення і звуковедення), а також розвиненим співацьким діапазоном, рухливістю та кантиленою голосоведення, темброво-інтонаційними штрихами, навичками фразування, нюансування тощо).

Творчий компонент визначає індивідуально-суб'єктивне ставлення студентів до музичних творів, емоційне переживання їх художнього змісту, самореалізацію власних можливостей у вокально-виконавському процесі, розуміння педагогічного потенціалу вокального мистецтва у творчому розвитку школярів.

Визначені компоненти розглядаються у нерозривній єдності, що забезпечує розуміння цілісності і багатогранності процесу виконавської інтерпретації музичних творів у вокальній підготовці майбутніх педагогів-музикантів.

У другому розділі – **«Методичні засади виконавської інтерпретації музичних творів у процесі вокальної підготовки педагогів-музикантів України та Китаю»** - визначено принципи, педагогічні умови та методи роботи над вокальним репертуаром зі студентами України та Китаю, окреслено методичне забезпечення роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів у процесі вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Спрямованість змістового наповнення процесу вокальної підготовки майбутніх учителів у контексті розвитку культури студентів, поглиблення їх художньої ерудиції на основі широкого ознайомлення зі світом мистецтва, пізнання різних художніх напрямків, а також урахування національних особливостей, індивідуального розвитку, особистісних можливостей та запитів – зумовили визначення принципів *індивідуалізації та культуровідповідності* у педагогічній роботі зі студентами над вокальним репертуаром.

Необхідність формування здатності студентів до естетичного сприйняття мистецтва, розвитку художнього світогляду майбутніх педагогів-

музикантів, спонукали до виокремлення принципу *естетичної спрямованості* роботи над вокальним репертуаром.

Визначення специфічних особливостей виконавської інтерпретації вокальних творів зумовило необхідність активізації процесів осмислення і переживання студентом досвіду власної виконавської діяльності у процесі роботи над вокальним репертуаром, усвідомлення результату пізнання та оцінювання музичних образів, співвіднесення їх із власними світоглядними установками, цінностями, а отже виокремлення принципу *рефлексивності*.

Означені принципи орієнтували на: активізацію пізнавальної діяльності студентів у процесі вокальної підготовки (пізнання жанрів, стилів, методично-технологічного забезпечення співу тощо); розширення художнього світогляду у суміжних галузях мистецтва; розуміння інтонаційно-виражальних та жанрово-стильових особливостей різновидів музики через інтерпретацію вокальних творів; розвиток умінь проектування вокальних образів у сферу життєвих реалій; активізацію оцінного ставлення до вокального виконавства через формування уявлень про ідеали художньо-естетичного виконавства; формування уявлень щодо художніх традицій музичного виконавства та вокальних шкіл у контексті «діалогу культур» системи Схід-Захід; ознайомлення з народними традиціями, художніми образами різних народів; спонукання до художніх узагальнень вокальної культури.

Важливим аспектом розробки методичного забезпечення роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів визначено розробку педагогічних умов означеного процесу, що ґрунтуються на вищезазначених принципах. Обґрунтовано такі педагогічні умови: *створення художньо-творчої атмосфери занять; активізація пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення художніх образів музики; використання закономірностей інтерпретаційного процесу в формуванні вокально-виконавської техніки; стимулювання рефлексивності та самовираження у процесі вокального виконання музичних творів.*

Створення художньо-творчої атмосфери занять, як педагогічна умова, орієнтує студентів на інтенсифікацію культурологічних, естетичних, творчо-діяльнісних чинників, що сприяють вияву власної системи цінностей особистості, ініціюють духовну суверенність, виявляють індивідуальні якості, що забезпечують творче опанування музичного матеріалу через призму власного неповторного відчуття. Ця умова реалізується на ґрунті особистісно-орієнтованого підходу й передбачає дотримання принципу індивідуалізації вокального навчання, орієнтує на розвиток особистості студента, його творчого потенціалу, що забезпечує дію внутрішніх механізмів формування особистісних якостей майбутнього педагога-музиканта, активність його пізнавальної діяльності та стимулювання мотивації у вивченні вокальних творів.

Активізація пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення художніх образів музики, як педагогічна умова, орієнтує на активізацію пізнавальної та пошукової діяльності майбутніх учителів у процесі вокальної підготовки, оскільки саме через пізнання формується фонд фахових знань студента, його ціннісні орієнтації у галузі музичного мистецтва. Ця умова спрямовує на поглиблення музичних та художніх знань студентів, забезпечує усвідомлення взаємозв'язку емоційного та раціонального у виконавській інтерпретації музичних образів, що у їх сукупності має сприяти надійності у свідомому відтворенні музичних творів.

Використання закономірностей інтерпретаційного процесу у формуванні вокально-виконавської техніки, як педагогічна умова, ґрунтується на діяльнісному підході й передбачає формування вокально-виконавських умінь та навичок, набуття студентом виконавського досвіду, вмінь розпізнавання художньо-сміслових елементів музичних творів, визначення їх узагальнених та контекстних значень, визначення драматургії розвитку змістовних процесів, а також вибір художньо-доцільних засобів вокально-виконавської виразності у відтворенні художніх образів музичних творів.

Умова стимулювання рефлексивності та самовираження у процесі виконання музичних творів орієнтує на забезпечення пріоритету самостійно-творчої музично-виконавської діяльності, формування особистісного художньо-практичного досвіду, усвідомлення власних переживань у процесі виконання музичних творів, рефлексивний аналіз виконавської інтерпретації.

У розділі визначено комплекс **методів** педагогічної роботи у відповідності із забезпеченням вищезазначених педагогічних умов, а саме: методи міжособистісної взаємодії і спілкування в системі «викладач – студент» (взаємозбагачувальний діалог, обговорення, пояснення, дискусія), які орієнтують на створення художньо-творчої атмосфери занять; евристичні методи (порівняння, асоціації, аналогії, синхронічний та діахронічний аналіз музичних творів, евристичні запитання, евристичні ситуації та ін.), що сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення художніх образів музики; репродуктивні та творчі методи відпрацювання вокально-виконавської техніки (словесні, наочні, практичні), спрямовані на формування узагальнених прийомів відтворення художніх образів засобами вокального виконавства на основі логіки інтерпретаційного процесу; самостійно-пошукові та рефлексивні методи (інверсії, синектики, синестезії, особистих асоціацій, самоосмислення, самовираження), що активізують використання студентом власного досвіду спілкування з мистецтвом, мають катарсичний характер естетичних відношень і спрямовуються на стимулювання рефлексивності та самовираження у процесі виконання музичних творів.

Теоретичні та методичні засади дослідження стали основою розробки організаційно-методичної **моделі** (Рис.1.) роботи над виконавською

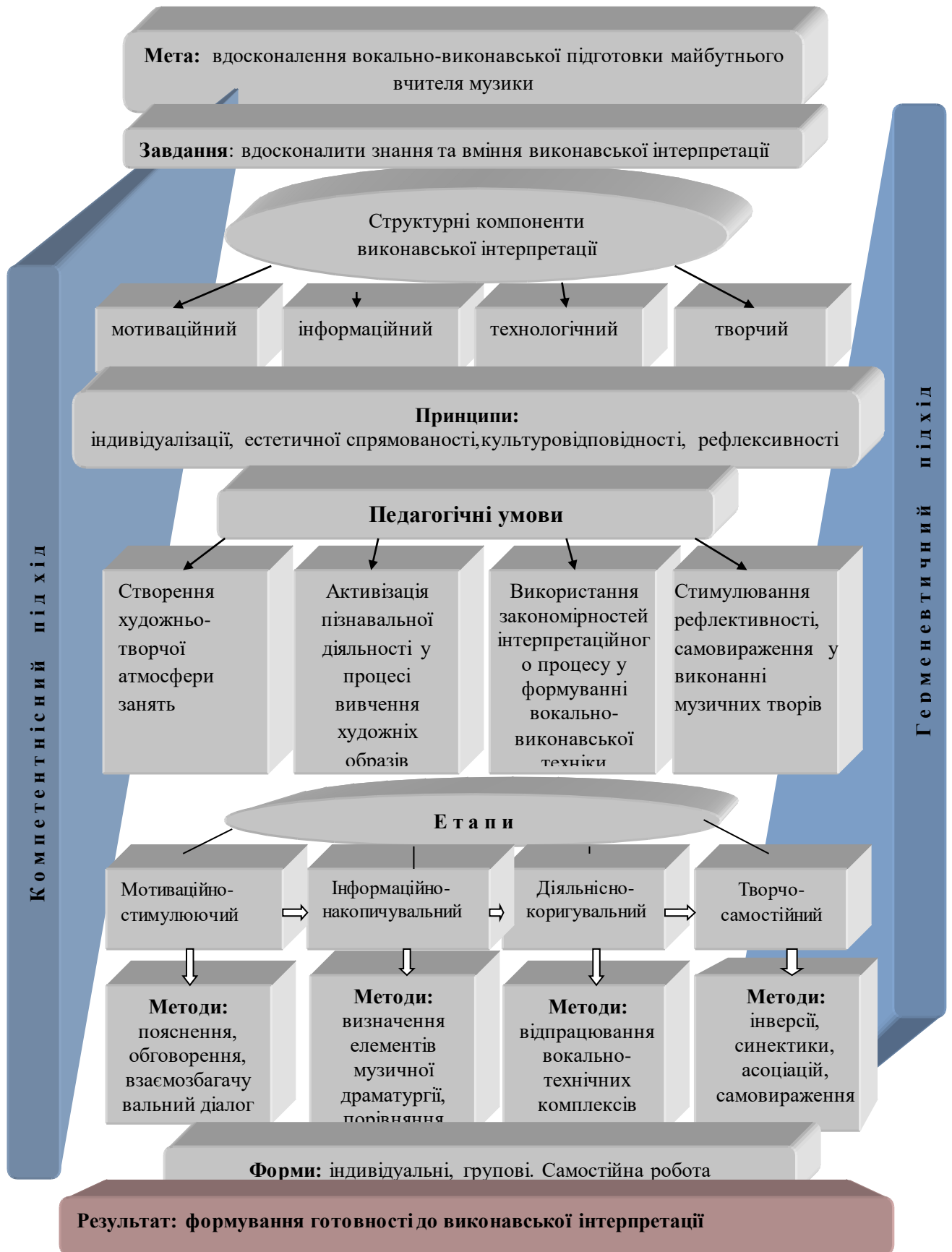

Рис.1 Організаційно-методична модель роботи педагогів-музикантів над виконавською інтерпретацією музичних творів

інтерпретацією музичних творів у процесі вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, яка включала: мету, завдання, принципи, педагогічні умови та методи, що підпорядковані послідовності проведення етапів педагогічної роботи. Очікуваний результат – формування готовності майбутніх педагогів-музикантів до виконавської інтерпретації музичних творів.

У третьому розділі – *«Хід та результати дослідно-експериментальної роботи»* – розроблено критерії та показники готовності студентів педагогічних університетів до виконавської інтерпретації музичних творів, визначено рівні сформованості означеної готовності майбутніх педагогів-музикантів України та Китаю, представлено результати констатувального та формувального експериментів.

Діагностування стану готовності студентів педагогічних університетів до виконавської інтерпретації музичних творів проводилось на основі *критеріїв та показників* досліджуваного феномена у відповідності до структурних компонентів виконавської інтерпретації:

✓ *емоційно-ціннісний критерій* – визначає ступінь емоційного ставлення студента до розучуваних музичних творів, усвідомлення особистісно-ціннісного значення музичних образів. Характеризується такими *показниками*: ступінь прояву інтересу до розучуваного музичного твору; міра стремління до художньо-виконавського опанування музичного матеріалу; ступінь усвідомлення особистісної значущості музичного образу розучуваного твору. Критерій орієнтує на визначення стану сформованості мотиваційного компоненту виконавської інтерпретації;

✓ *раціонально-пізнавальний критерій* – виявляє ступінь активності когнітивних процесів майбутнього вчителя музики у процесі виконавської інтерпретації музичних творів, міру розуміння сутності та змісту музичних образів, раціонального мислення у визначенні ключових аспектів музичної драматургії розучуваних творів. *Показники*: ступінь мистецької ерудиції; міра усвідомлення авторського задуму створення музичного образу, стильових особливостей виконання музичного твору; ступінь розуміння музичної драматургії та художньо-виражальних засобів відтворення змісту музичного твору. Визначає стан сформованості інформаційного компоненту виконавської інтерпретації;

✓ *операційно-діяльнісний критерій* – орієнтує на виявлення ступеня володіння музично-виконавськими засобами відтворення художнього змісту музичного твору. Критерій спрямовано на вивчення міри сформованості практичних умінь вокально-виконавської інтерпретації: виконавської техніки та умінь підпорядковувати її розкриттю художнього змісту музичного твору. Характеризується критерій такими *показниками*: міра сформованості вокально-виконавських умінь та навичок; ступінь розвитку співацького діапазону; ступінь сформованості умінь підпорядкування виконавської

техніки розкриттю художнього змісту музичного твору. Визначає стан сформованості технологічного компоненту виконавської інтерпретації;

✓ **особистісно-креативний** критерій – спрямовує на визначення міри прояву особистісного ставлення майбутнього вчителя до інтерпретації музичних творів, суб'єктивного осмислення та переживання художньо-образного змісту музичного твору, віднайдення індивідуально-неповторних засобів відтворення музичного образу. *Показники:* ступінь виразності виконавського відтворення художнього образу; міра суб'єктивності трактування художнього змісту музичного твору; ступінь артистизму музичного виконання. Визначає стан сформованості творчого компоненту виконавської інтерпретації.

У результаті проведення констатувального експерименту, що охопив 228 респондентів України та Китаю, було визначено **рівні** сформованості готовності студентів педагогічних університетів до виконавської інтерпретації музичних творів у процесі вокальної підготовки:

Низький рівень готовності до виконавської інтерпретації характеризувався хаотичними уявленнями студентів про зміст виконуваних музичних образів. Недостатність музично-теоретичної інформованості студентів позначилась на відсутності цілісності осягнення змісту музичного твору, розуміння закономірностей формотворення та значення виражальних засобів музики. Виконання музичного твору зводиться лише до репродуктивного відтворення виконавських дій. Прояви особистісного ставлення до музичного образу обмежені або супроводжуються неадекватністю емоційного реагування. Студенти не схильні до осмислення післядії музичного образу, до самоаналізу, не проявляють ініціативи до створення самостійної виконавської інтерпретації музичних творів. Низький рівень зафіксовано у 32,6% респондентів згідно узагальнених даних констатувального дослідження.

Середній рівень готовності до виконавської інтерпретації характеризувався досить осмисленим ставленням студентів до розучування музичних творів, розумінням особливостей музичної драматургії, виражальних можливостей музичної мови, адекватністю вибору виконавських засобів. Студенти виконують вокальні твори технічно виважено. Однак, власні емоційні реакції виконавської інтерпретації не достатньо усвідомлені. За допомогою викладача студенти спроможні відпрацювати артистичні прийоми виконання музичного твору. Репродуктивний характер навчальної діяльності гальмує прояв суб'єктивних оцінок, індивідуального переживання, самостійного спостереження та власної ініціативи у створенні власної виконавської інтерпретації музичного образу. За даними констатувального експерименту середній рівень виявлено у 49,1 % респондентів.

Високий рівень охоплює студентів, які цілісно сприймають зміст та форму музичних творів. Маючи міцні музично-теоретичні знання, вільно

оперують термінами і поняттями музики, здатні систематизувати, узагальнити й творчо переосмислити навчальний матеріал. Стійкий інтерес до музики та виконавської діяльності забезпечує пізнавальну активність студентів, прагнення до усвідомлення сутності авторського задуму музичного образу та до вияву власного ставлення до нього, його емоційного переживання, оцінювання, співвіднесення із власними життєвими позиціями. Виконавська діяльність студентів цього рівня має творчо-дослідницький характер, високий рівень самоорганізованості, наполегливості у самостійному пошуку створення власної виконавської інтерпретації вокальних творів. Високий рівень готовності до виконавської інтерпретації на констатувальному етапі дослідження виявлено у 18,3% респондентів.

У розділі висвітлено хід та результати *формувального експерименту*, методика якого ґрунтувалась на розробленій у дослідженні організаційно-методичній моделі роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів у процесі вокальної підготовки студентів педагогічних університетів. Було конкретизовано *етапи* проведення педагогічної роботи, згідно яких визначена послідовність використання методів і прийомів роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів, а саме: *мотиваційно-стимулюючий*, що спрямовувався на формування мотиваційного компоненту виконавської інтерпретації; *інформаційно-накопичувальний*, який передбачав розвиток інформаційного компоненту; *діяльно-коригувальний*, що зорієнтований на формування технологічного компоненту; *творчо-самостійний*, що визначав розвиток творчого компоненту. Організація *форм* роботи (індивідуальні та групові заняття, самостійна робота студентів) підпорядковувалася поетапному формуванню готовності студентів до виконавської інтерпретації музичних творів: розвитку інтересу до роботи над виконавською інтерпретацією; забезпечення необхідної інформованості студентів до означеного виду діяльності та усвідомлення об'єктивних засад інтерпретаційного процесу, виражальних засобів втілення художнього образу музики у реальному звучанні, відпрацювання необхідних виконавських умінь щодо відтворення художньо-образного змісту музики, набуття досвіду емоційного співпереживання, осмислення власних відчуттів під час виконання вокальних творів, педагогічного аналізу та оцінювання виконавської інтерпретації. Методика ґрунтувалась на компетентнісному та герменевтичному підходах, що забезпечували її цілісність, орієнтуючи на вивчення, усвідомлення та глибоке розуміння тексту музичного твору, розкриття його смислів та внутрішніх зв'язків у його змісті, опанування авторських переживань, думок і рішень, рух до активного відтворення музичного образу у його цілісності, а також на розвиток умінь практичного застосування у майбутній педагогічній роботі набутих навичок виконавської інтерпретації.

Порівняльний аналіз отриманих результатів формувального експерименту в контрольній та експериментальній групах за результатами контрольних зрізів довів дієвість та ефективність розробленої у дослідженні методики роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів у процесі вокальної підготовки педагогів-музикантів України та Китаю.

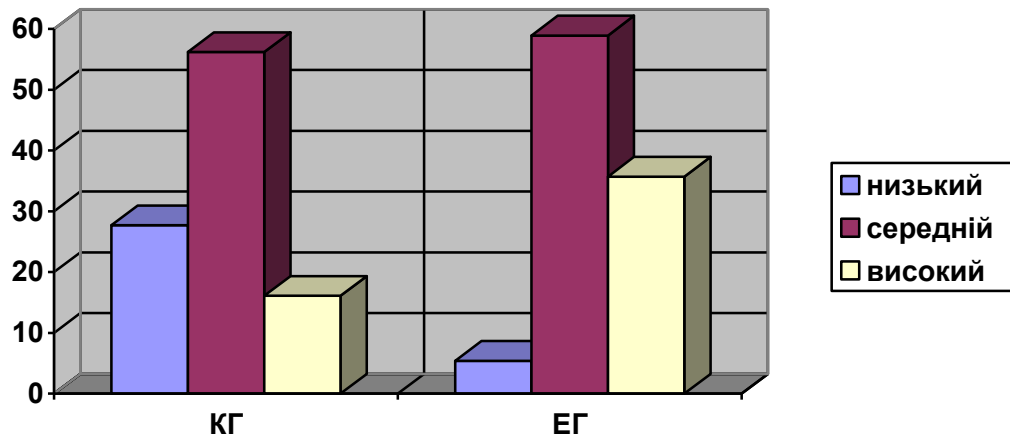
Узагальнені результати формувального експерименту, що визначають динаміку формування рівнів готовності студентів до виконавської інтерпретації музичних творів у контрольній та експериментальній групах подано у таблиці 1.

Таблиця 1.

Динаміка зміни рівнів готовності студентів до виконавської інтерпретації музичних творів у контрольній та експериментальній групах

Рівні готовності до виконавської інтерпретації музичних творів	Групи студентів (у відсотках)			
	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Низький	33,5	35,7	27,7	5,4
Середній	51,4	50,9	56,2	58,9
Високий	15,1	13,4	16,1	35,7

Статистичні результати формувального експерименту, визначення та порівняння загальної динаміки формування готовності майбутніх учителів музики до виконавської інтерпретації музичних творів у процесі вокальної підготовки в експериментальній та контрольній групах, математичні обчислення з метою приведення статистичних даних до загального показника та визначення їх взаємозв'язку у шкалі порядку з використанням рангового коефіцієнту кореляції Спірмена – довели ефективність та дієвість розробленої у дослідженні методики роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів у процесі вокальної підготовки педагогів-музикантів України та Китаю. Порівняння результатів дослідно-експериментальної роботи засвідчило позитивні зміни у рівнях сформованості готовності до виконавської інтерпретації студентів, що відображено гістограмою 1.

Гістограма 1. Порівняння результатів сформованості готовності до виконавської інтерпретації музичних творів студентів КГ та ЕГ

Так, у результаті впровадження експериментальної методики високого рівня готовності до виконавської інтерпретації досягли на 19,6% студентів більше. Середній рівень досліджуваної готовності виявлено у 58,9% реципієнтів. На низькому рівні залишилось 5,4% студентів експериментальної групи, що на 22,3% менше ніж у КГ.

Отримані результати свідчать про ефективність запропонованої методики та правомірність її використання в умовах музично-педагогічної освіти України та Китаю.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів у процесі вокальної підготовки педагогів-музикантів України та Китаю, що знайшло відображення у розробці, обґрунтуванні та експериментальній перевірці відповідної методики.

1. Актуальність проблеми дослідження методики роботи над виконавською інтерпретацією у процесі вокальної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів визначається сучасними вимогами до фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів, що орієнтують на духовне зростання, формування творчих якостей через проникнення у дивовижний світ художніх образів музики, їх переживання й нове відтворення. Основою успішної музично-педагогічної діяльності, важливим елементом фахової компетентності вчителя музики є готовність до виконавської інтерпретації, що визначає цілісне розуміння музичного твору, його творче відтворення, використання музично-виконавського досвіду у педагогічній роботі з учнями.

2. На основі теоретико-методологічного аналізу проблеми дослідження та узагальнення практичного досвіду визначено сутність поняття «виконавська інтерпретація» стосовно діяльності майбутнього педагога-музиканта. Виконавська інтерпретація розглядається у дослідженні як багатогранний цілісний процес вивчення та відтворення у реальному звучанні художнього змісту музичного твору, що передбачає глибоке осмислення авторського задуму художнього образу, особистісне ставлення до нього, втілення змістовної сутності у музичному виконанні. На основі аналізу специфіки вокальної підготовки майбутніх учителів музики визначено *структуру* виконавської інтерпретації вокальних творів, що складає єдність *мотиваційного, інформаційного, технологічного і творчого компонентів*.

3. Розроблено критерії та показники готовності майбутніх педагогів-музикантів до виконавської інтерпретації музичних творів:

- **емоційно-ціннісний критерій**, який визначає ступінь емоційного ставлення студента до розучуваних у процесі вокальної підготовки музичних творів, усвідомлення студентом особистісно-ціннісного значення музичних образів. Критерій орієнтує на визначення емоційно-ціннісних координат сприйняття художнього твору і характеризується такими *показниками*: ступінь прояву інтересу до розучуваного музичного твору; міра стремління до художньо-виконавського опанування музичного матеріалу; ступінь усвідомлення особистісної значущості музичного образу розучуваного твору. Визначає стан сформованості мотиваційного компоненту виконавської інтерпретації.

- **раціонально-пізнавальний критерій**, що спрямований на виявлення ступеня активності когнітивних процесів майбутнього вчителя музики у вивченні мистецтва, міри розуміння сутності та змісту музичних образів розучуваних творів, раціонального мислення у визначенні ключових аспектів музичної драматургії. *Показники*: ступінь мистецької ерудиції; міра усвідомлення авторського задуму створення музичного образу, стильових особливостей виконання музичного твору; ступінь розуміння музичної драматургії, художньо-виражальних засобів відтворення змісту музичного твору. Визначає стан сформованості інформаційного компоненту виконавської інтерпретації.

- **операційно-діяльнісний критерій**, що спрямований на виявлення ступеня володіння музично-виконавськими засобами відтворення художнього змісту музичного твору. Критерій орієнтує на вивчення практичних умінь вокально-виконавської інтерпретації: виконавської техніки, умінь її підпорядкування розкриттю художнього змісту музичного твору, доцільності організації практично-виконавської роботи. Характеризується критерій такими *показниками*: міра сформованості вокально-виконавських умінь та навичок; ступінь розвитку співацького діапазону; ступінь сформованості умінь підпорядкування виконавської

техніки розкриттю художнього змісту музичного твору. Визначає стан сформованості технологічного компоненту виконавської інтерпретації.

- **особистісно-креативний** критерій, що спрямовується на виявлення міри особистісного ставлення до музичних творів, суб'єктивного осмислення та переживання художньо-образного змісту музичного твору, віднайдення індивідуально-неповторних засобів відтворення музичного образу. *Показники:* ступінь виразності виконавського відтворення художнього образу; міра суб'єктивності трактування художнього змісту музичного твору; ступінь артистизму музичного виконання. Визначає стан сформованості творчого компоненту виконавської інтерпретації.

У процесі констатувального експерименту визначено рівні готовності студентів до виконавської інтерпретації музичних творів: *низький, середній та високий* з наданням якісних та кількісних характеристик.

4. На основі теоретичного аналізу феномена виконавської інтерпретації та узагальнення результатів констатувального етапу експериментального дослідження виведено **принципи** роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів у процесі вокальної підготовки майбутніх учителів музики: індивідуалізації, естетичної спрямованості, культуровідповідності, рефлексивності; визначено **педагогічні умови** ефективності протікання досліджуваного процесу: створення художньо-творчої атмосфери занять у процесі вокальної підготовки студентів; активізація пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення художніх образів; використання закономірностей інтерпретаційного процесу в формуванні вокально-виконавської техніки; стимулювання рефлексивності та самовираження у процесі виконання музичних творів.

Відповідно до вищезазначених педагогічних умов розроблено комплекс **методів** педагогічної роботи, а саме:

- методи міжособистісної взаємодії і спілкування в системах «викладач – студент» (взаємозбагачувальний діалог, обговорення, пояснення, дискусія) орієнтують на створення художньо-творчої атмосфери занять;

- евристичні методи (порівняння, асоціації, аналогії, синхронічний та діахронічний аналіз музичних творів, евристичні запитання, евристичні ситуації та ін.), що сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення художніх образів музики;

- репродуктивні та творчі методи відпрацювання вокально-виконавської техніки (словесні, наочні, практичні), спрямовані на формування узагальнених прийомів відтворення художніх образів засобами вокального виконавства на основі логіки інтерпретаційного процесу;

- самостійно-пошукові та рефлексивні методи (інверсії, синектики, синестезії, особистих асоціацій, само осмислення, самовираження), що активізують використання студентом власного досвіду спілкування з мистецтвом, мають катарсичний характер естетичних відношень і

спрямовуються на стимулювання рефлексивності та самовираження у процесі виконання музичних творів.

5. Розроблено та експериментально перевірено поетапну методика формування готовності майбутніх учителів музики до виконавської інтерпретації вокальних творів, що ґрунтувалася на компетентнісному та герменевтичному підходах. Послідовність використання методів і прийомів роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів зорієнтована на поступове формування структурних компонентів досліджуваного феномена: *мотиваційно-стимулюючий етап* спрямовувався на формування мотиваційного компоненту виконавської інтерпретації; *інформаційно-накопичувальний* передбачав розвиток інформаційного компоненту; *діяльнісно-коригувальний* зорієнтований на формування технологічного компоненту; *творчо-самостійний* визначав розвиток творчого компоненту.

Організація *форм* роботи (індивідуальні та групові заняття, самостійна робота студентів) підпорядковувалася поетапному формуванню готовності студентів до виконавської інтерпретації музичних творів: розвиток інтересу до роботи над виконавською інтерпретацією; забезпечення необхідної інформованості студентів до означеного виду діяльності та усвідомлення об'єктивних засад інтерпретаційного процесу, виражальних засобів втілення художнього образу музики у реальному звучанні, відпрацювання необхідних виконавських умінь щодо відтворення художньо-образного змісту музики, набуття досвіду емоційного співпереживання, осмислення власних відчуттів під час виконання вокальних творів, педагогічного аналізу та оцінювання виконавської інтерпретації.

Результати формувального експерименту та порівняльний аналіз отриманих даних в експериментальній та контрольній групах за результатами контрольних зрізів довели дієвість та ефективність розробленої методики роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів у процесі вокальної підготовки педагогів-музикантів України та Китаю.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань, що стосуються проблеми виконавської інтерпретації музичних творів у процесі вокальної підготовки педагогів-музикантів України та Китаю. Потребує спеціальних досліджень проблема розробки новітніх технологій співацької діяльності та використання їх у процесі виконавської інтерпретації музичних творів в умовах взаємозбагачення культурних зв'язків Китаю та України.

Основні положення дисертації відображено у таких публікаціях:

1. Пан На. Європейська вокальна спадщина в педагогічній проекції / Пан На. //Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.- Науковий журнал Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка. – Суми, №7 (9), 2010. - С.83-90.

2. Пан На. Сутність вокальної культури майбутнього вчителя музики / Пан На. // Науковий вісник Інститут мистецтв Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. Збірник наукових праць. – Одеса, ПНПУ ім. К.Д.Ушинського, №3-4, 2010. – С. 84-90.
3. Пан На. Культурно-просветительская функция вокальной репертуарной политики в профессиональной подготовке будущего учителя музыки / Пан На. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова . Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Випуск 11 (16).2011.- К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. – С. 148-151.
4. Пан На. Сутність та зміст виконавської інтерпретації у підготовці майбутнього вчителя музики / Пан На // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. - №11(246), 2012. - Луганськ, 2012.- . С.137-141.
5. Пан На. Проблема виконавської інтерпретації у підготовці майбутнього вчителя музики/ Пан На // Матеріали конференції молодих учених та студентів «Художньо-естетичне виховання молоді в умовах сучасних інформаційних процесів і технологій». Одеса, 2011. – С.32-33.
6. Пан На. Педагогічні принципи роботи над виконавською інтерпретацією в процесі вивчення вокальних творів / Пан На // Матеріали конференції молодих учених та студентів «Особистісні виміри художньо-естетичного виховання і навчання», Одеса, 2012.- С. 71-73.
7. Пан На. Интерпретация вокальных произведений как основа профессиональной культуры педагога-вокалиста / Пан На // Зажги свою звезду: Материалы V Международной научно-практической конференции (26 ноября 2012 г.): Сборник научных трудов. -М.: Издательство "Спутник +",2012. - С. 83-85.
8. Пан На. Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя музики до виконавської інтерпретації вокальних творів / Пан На // Науковий вісник Південноукраїнського національного університету ім. К.Д.Ушинського / Зб. наукових праць / № 1-2. – Одеса: ПНПУ ім. К.Д.Ушинського, 2013. – С.56 – 61.
9. Пан На. Принципи відбору вокального репертуару у виконавській підготовці майбутніх учителів музики в університетах України і Китаю / Пан На. // Матеріали конференції «Тенденції сучасного культурного розвитку народів світу та проблеми художньо-естетичного виховання молоді». Випуск другий. Одеса, 2010.- С.16-18.

АНОТАЦІЇ

Пан На. Методика роботи над виконавською інтерпретацією музичних творів у процесі вокальної підготовки педагогів-музикантів України та Китаю. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 2013.

Дисертація присвячена дослідженню методики роботи над виконавською інтерпретацією у процесі вокальної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів як актуальної проблеми сучасної мистецької освіти.

Розкрито сутність, зміст, структуру виконавської інтерпретації у процесі вокальної підготовки майбутнього вчителя музики. Визначено принципи, педагогічні умови, форми та методи роботи над виконавською інтерпретацією вокальних творів. Розроблено та апробовано методику роботи над виконавською інтерпретацією у процесі вокальної підготовки педагогів-музикантів Китаю та України та експериментально доведено її ефективність.

Ключові слова: виконавська інтерпретація, вокальна підготовка, майбутній педагог-музикант, методика.

Пан На. Методика работы над исполнительской интерпретацией музыкальных произведений в процессе вокальной подготовки педагогов-музыкантов Украины и Китая. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2013.

Диссертация посвящена исследованию методики исполнительской интерпретации в процессе вокальной подготовки будущих педагогов-музыкантов как актуальной проблемы художественного образования.

Раскрыта сущность, содержание и структура исполнительской интерпретации в процессе вокальной подготовки будущего учителя музыки. В контексте профессиональной деятельности учителя музыки исполнительская интерпретация рассматривается как многогранный целостный процесс изучения и воспроизведения в реальном звучании художественного содержания музыкального произведения, что предполагает глубокое осмысление авторского замысла художественного образа, личностное отношение к нему, воплощение содержательной сущности в музыкальном исполнении.

На основе анализа специфики вокальной подготовки студентов педагогических университетов определена *структура* исполнительской

интерпретации вокальных произведений, а именно единство мотивационного, информационного, технологического и творческого компонентов.

На основе теоретико-методологического анализа проблемы исследования, а также обобщения практического опыта доказано, что основой успешной музыкально-педагогической деятельности, важным компонентом профессиональной компетентности учителя музыки является готовность к исполнительской интерпретации музыкальных произведений, *критериями* которой выделены: эмоционально-ценностный, рационально-познавательный, операционно-деятельностный, личностно-креативный.

В процессе экспериментально-исследовательской работы определены уровни готовности будущих учителей музыки Украины и Китая к исполнительской интерпретации музыкальных произведений (высокий, средний, низкий).

В диссертации определены принципы, педагогические условия, формы и методы работы над исполнительской интерпретацией вокальных произведений, что стало основой разработки специальной *методики* работы над исполнительской интерпретацией музыкальных произведений в процессе вокальной подготовки педагогов-музыкантов Украины и Китая. Методика работы над исполнительской интерпретацией разработана на основе герменевтического и компетентностного подходов, предполагала последовательность проведения педагогической работы согласно мотивационно-стимулирующего, информационно-накопительного, деятельностно-коррекционного, творчески-самостоятельного этапов. Методика успешно апробирована в процессе формирующего эксперимента. Сравнительная характеристика полученных экспериментальных данных на основе количественных и качественных показателей убедила в том, что внедренная нами методика работы над исполнительской интерпретацией музыкальных произведений в процессе вокальной подготовки будущих педагогов-музыкантов обеспечивает результативность этого процесса в условиях музыкально-педагогического образования Украины и Китая.

Ключевые слова: исполнительская интерпретация, вокальная подготовка, будущий педагог-музыкант, методика.

Pang Na. Methods of prosecution of performance interpretation of pieces of music in the process of vocal preparation of teachers-musicians of Ukraine and China. - Manuscript.

The dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of pedagogical sciences after speciality 13.00.02 – theory and method of musical studies. – National pedagogical university named after M. P. Dragomanov, Kyiv, 2013.

The dissertation is devoted research of method of prosecution of performance interpretation in the process of vocal preparation of students of

muzichno-pedagogichnikh faculties as issue of the day of modern artistic education.

Essence, maintenance, structure of performance interpretation, is exposed in the process of vocal preparation of future music master. Certainly principles, pedagogical terms, forms and methods of work, above performance interpretation of part-songs. The method of prosecution is developed and approved of performance interpretation in the process of vocal preparation of teachers-musicians of China and Ukraine and its efficiency is experimentally well-proven.

Keywords: performance interpretation, vocal preparation, future teachers-musicians, methods.